

Til:	LMD		
Fra:	Mattilsynet	Dato:	10.1.2018
		Vår ref.:	2018/1534

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

Skrantesjuka - Statusrapport for 2017 og veien videre

Innhold

Innledning.....	3
Målene våre	3
Hvilke tiltak har vi hatt i 2017	3
Kartlegging 2017.....	4
Saneringen av villrein i Nordfjella sone 1.....	5
Regelverk	7
Internasjonalt.....	8
Kommunikasjon	8
Økonomi.....	8
Hva skjer i første halvdel av 2018?.....	8
Vedlegg	10

Innledning

Landbruks- og Matdepartementet har bedt Mattilsynet om en statusrapport for 2017 og en kort vurdering av veien videre.

Målene våre

Begrense og bekjempe sykdommen

Etter at skrantesjuka (CWD) ble påvist hos villrein for første gang i Norge (og Europa) i 2016, er det gjennomført store og inngripende tiltak for kartlegging og bekjempelse av sykdommen. Det ser ut til at vi er i en tidlig fase av sykdomsutviklingen siden den klassiske varianten av sykdommen hittil bare er påvist på få dyr i Nordfjella. Derfor har vi et mål om å utrydde denne varianten av CWD i Norge.

Et viktig element i dette arbeidet er å sanere hele villreinstammen i Nordfjella sone 1, en beslutning som har god politisk støtte, men som også har vakt sterkt engasjement hos mange. Saneringen gjennomføres i 2017 og 2018.

Hva skal vi oppnå?

Vi ønsker å ha en frisk hjortedyrbestand i Norge. At forekomsten (prevalensen) av sykdommen i Nordfjella så langt viser seg å være som beregnet, litt under 1 %, og at funnene utenfor området ser ut til å være en annen type CWD, gjør at vi fortsatt har håp om å hindre at villrein-typen av CWD får fotfeste i Norge. Dette forutsetter at vi får fjernet smitten. Å gi opp dette forsøket, vil i et vidt perspektiv være å gi opp tanken om framtidige friske hjortedyrbestander.

Tiltakene er viktige for at vi i årene fremover fortsatt skal ha livskraftige og jaktbare hjorteviltbestander og en tamreindrift i Norge. Vi ønsker å bidra til at de store ressursene og tradisjonene som ligger i jakt og vilt også kan videreføres i fremtiden, og at det skal kunne være handel og verdiskapning rundt hjortedyr-ressursene.

Hvilke tiltak har vi hatt i 2017

Sanering, kartlegging og forberedelser til brakklegging

Uttaket av dyr i Nordfjella sone 1 er godt i gang, se vedlagte *Saneringsplan*. Etter at saneringen er gjennomført i 2018, skal området brakklegges i minst 5 år. Deretter skal det settes inn/reetablere en frisk villreinstamme med dyr fra et annet område, helst skal dette være dyr med samme opprinnelse som dagens villrein i Nordfjella sone 1, se vedlagte *Reetableringsplan*.

I 2017 har det vært en omfattende kartlegging i Norge, noe det også vil bli i 2018.

Eksisterende og tidligere salteplasser (som kan inneholde prion-smitte) i Nordfjella, er langt på vei skjermet for ville hjortedyr. I tillegg er det satt opp midlertidig og permanent gjerde på lange strekninger langs de to veiene som i stor grad avgrenser Nordfjella fra andre fjellområder, nemlig rv. 52 over Hemsedalsfjellet og fv. 50 over Holsfjellet. Vi har også oppfordret kommunene til å redusere hjorteviltbestandene rundt Nordfjella sone 1 og i Selbu-området.

Regelverket vi har laget gir et generelt fôrings- og saltsteinforbud for ville hjortedyr i hele Norge og for *alle* dyr i sonene, se tekst under kapittelet Regelverk.

Samhandling med andre

Mattilsynet har et tett samarbeid med Miljødirektoratet i kampen mot skrantesjuka i Norge. Vi har også stor nytte av kunnskapsinstitusjoner, slik som Veterinærinstituttet, Norsk institutt for naturforskning (NINA) og andre fagmiljøer i Norge.

Mattilsynet setter stor pris den gode samhandlingen med involverte etater og organisasjoner. Samarbeidet er godt og en forutsetning for det langsiktige målet om å bli kvitt skrantesjuka i Norge.

Kartlegging 2017

Totalt siden saken startet i 2016 er det analysert i overkant av 35.000 prøver, og det er funnet 16 positive tilfeller til sammen per 31.12.2017.

Innsamlingen av prøver er et samarbeid mellom Mattilsynet, Miljødirektoratet, NINA og Veterinærinstituttet.

Det er analysert prøver fra mange kategorier med hjortedyr i 2017, og både jegere, personell fra NINA og SNO, slakteriansatte, Mattilsynets inspektører, ettersøkspersonell i kommunene, m.fl., har gjort en meget god jobb i denne innsamlingen. Det er tatt prøver fra jaktet vilt, fallvilt av alle hjortedyrarter, tamrein og fra oppdrettsvilt. Mange jegere har brukt mye tid og ressurser på å ta ut prøver. Dette er helt nødvendig for kartleggingen, og vi ville ikke klart å få inn så mange prøver om det ikke hadde vært for motiverte jegere.

Veterinærinstituttet har analysert prøvene veldig raskt, og dette har vært vesentlig slik at kartleggingen ikke har laget for store praktiske utfordringer for jegere, slakteri og nedskjæringsvirksomheter.

I tilfeller der det blir påvist positive dyr, er kjøtt og slakterester samlet inn. Under uttaket i Nordfjella er hele, positive, skrotter fraktet til Veterinærinstituttet for videre undersøkelser.

Analyseresultatene publiseres ukentlig på Veterinærinstituttets hjemmesider, www.vetinst.no, og alle enkelttilfellene av mistanker og bekreftede tilfeller blir lagt i en tabell på www.hjortevilt.no. Jegere kan selv søke opp svar for eget dyr på Hjorteviltregisteret.

CWD-overvåkning 2017, per 27.12.2017		
<i>Dyreart</i>	<i>Antall negative prøver</i>	<i>Antall positive prøver</i>
Villrein	2919	9
Tamrein	10795	0
Vill hjort	3613	1
Oppdrettshjort	452	0
Elg	5442	1
Rådyr	1918	0
Ukjent art	284	0
Totalsum	25423	11

I 2016 ble det funnet til sammen 5 positive dyr.

Atypisk og klassisk skrantesjuka og ulik forvaltning

Det er funnet en annen variant av skrantesjuka på til sammen tre elger og en hjort i Norge. I 2017 ble denne varianten funnet på én elg i Lierne og én hjort i Gjemnes. Vi har ennå lite kunnskap om denne nye typen av skrantesjuka, og vi vet ikke nok til å fastslå sikkert om den er mindre overførbart. Denne varianten er hittil bare blitt funnet hos gamle dyr, prionene er bare funnet i hjernen og ikke i lymfeknutene, og det er ikke funnet flere syke dyr rundt tilfellene i

Selbu/Gjemnes/Lierne til tross for intensivert prøvetaking. Dette tyder foreløpig på at overførbareheten er lavere ved den atypiske varianten enn ved klassisk CWD som vi finner i Nord-Amerika og på villrein i Nordfjella. Siden de to tilfellene ble funnet i Lierne og Gjemnes i høst, er det blitt tatt ut i overkant av 100 prøver av elg og hjort i Gjemnes og rundt 100 prøver av elg i Lierne. I Selbu-området er det tatt ut over 2000 prøver av elg og hjort i 2017.

Mattilsynet har, etter råd fra blant annet Veterinærinstituttet, besluttet å forvalte de to typene ulikt, dvs. vi innfører andre tiltak der vi har funnet den klassiske varianten hos villrein enn i områdene der vi har funnet hjort og elg med den atypiske varianten.

Saneringen av villrein i Nordfjella sone 1

En av Mattilsynets viktigste oppgaver er å ivareta den gode dyrehelsen i Norge. Saneringen av villrein i Nordfjella sone 1 er vesentlig for å prøve å bevare den friske hjorteviltbestanden. Friske hjortedyr er en forutsetning for en fortsatt god verdiskapning og bevaring av norske jakt- og fangstkultur, samt at jakt og friluftsliv betyr mye for trivselen for den norske befolkningen. Det er også en oppdrettsnæring og en stor og tradisjonell tamreinnæring i Norge som bidrar til verdiskapning.

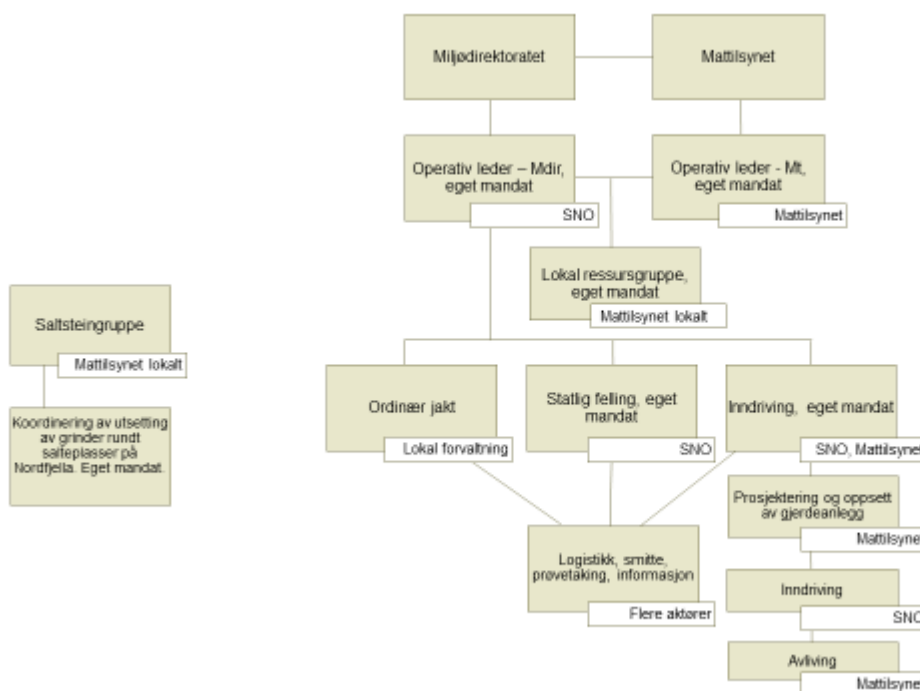
Mattilsynet og Miljødirektoratet laget en saneringsplan for uttak av villreinbestanden i sone 1 etter oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet. Saneringsplanen ble publisert 15.6.17. Planen bygger på vitenskapelig og erfaringsbasert kunnskap. Involvering av grunneiere, beitebrukere og berørte kommuner er blant annet ivaretatt gjennom opprettelse av flere faggrupper og dialog med ressurspersoner.

Den 15.10.17 ble reetableringsplanen publisert, og den er en utdypning og konkretisering av kapittelet om reetablering i saneringsplanen. Saneringsplanen og reetableringsplanen er vedlagt.

Organisering av arbeidet med saneringen

Både ordinær jakt, statlig uttak og inndringen har hatt, og har, sine egne arbeidsgrupper. Disse gruppene har planlagt og koordinert arbeidet.

Både Mattilsynet og Miljødirektoratet har hver sin operativ leder som koordinerer arbeidet. En oversikt over organiseringen av saneringsarbeidet er vist i figuren nedenfor:

Ordinær jakt

Den ordinære jakten i Nordfjella ble i samråd mellom Miljødirektoratet og lokal villreinforvaltning, utvidet både i tid og med kvoter. Jakten startet allerede den 10.8.17 og fortsatte i september og ut oktober. Rundt 600 villrein ble felt. Det ble tilbudt helikoptertransport i Nordfjella under jakten for å hjelpe til med å frakte ut skrotter.

Alle felte dyr ble testet, og kjøttet gikk til konsum, bortsett fra dyrene med prionsmitte.

De positive dyrene ble fraktet til Veterinærinstituttet for videre undersøkelser.

Statlig uttak

Det statlige uttaket startet den 7.11.17, og per 31.12.17 var det tatt ut 531 villrein. Uttaket fortsetter rett over nyttår.

Uttaket har vært organisert i 3 team hver med 10 personer. Ett team har vært på jobb om gangen med rullering hver uke. Fellingsmannskapet i teamet har arbeidet to og to sammen.

Uttaket har vært effektivt; cirka 13 dyr er tatt ut per dag siden starten. Det har vært flere dager uten uttak på grunn av dårlig vær. Fellingslagene skriver logg, og Mattilsynet fører tilsyn og skriver tilsynsrapporter. Både logg og tilsynsrapporter publiseres på www.hjortevilt.no.

Av totalt 40 dager siden starten i november, er det tatt ut dyr i 25 dager. De andre dagene har det vært dårlig vær. Dette gir 62,5 % dager med felling i forhold til dager uten felling, og dette er et meget godt resultat tatt årstiden i betraktning.

Det har vært brukt helikopter og snøskuter i arbeidet for å frakte folk og villreinskrotter.

Det er påvist CWD-smitte i 5 av dyrene som er felt av fellingslagene.

Inndriving

En egen gruppe planlegger og koordinerer inndrivingen. Det er mange i Mattilsynet som har stilt seg villige til å hjelpe til med prøvetakingen og tilsyn under inndrivingen. SNO og tamreinnæringen har også en stor rolle i den praktiske håndteringen og forberedelsene. Inndrivingen er planlagt å starte i februar/mars.

Tilsyn og dyrevelferd

Det er ført tilsyn med dyrevelferd, gjennomføring av smitteforebyggende tiltak og håndtering av animalsk avfall i forbindelse med statlig felling av reinsdyr fra sone 1 i Nordfjella. Alle tilsynsrapportene publiseres på www.hjortevilt.no.

Tilsynet med dyrevelferden under statlig felling utføres med følgende metoder:

- Gjennomgang av de elektroniske loggene som føres daglig av SNO sitt fellingspersonale.
- Vurdering av skuddskader på avlivede dyr som er transportert inn til basestasjonen. Alle døde og avlivede dyr transporteres til basestasjonen for prøvetaking og håndteres videre som smittefarlig materiale.
- Vurdering av ernæringsstatus hos et utvalg dyr.

På dager med krevende eller umulige værforhold har dyrene fått i all hovedsak ro. Det har vært 25 slike dager i nevnte tilsynsperiode. Det vurderes som dyrevelferdsmessig gunstig at dyra får slike

naturlige hviledager. Dyra er fortsatt spredd på mange flokker, og dette vurderes som dyrevelferdsmessig gunstig fordi det medfører mindre fellingsaktivitet rundt hver flokk. Skuddsituasjonene blir samtidig sikrere og mer oversiktlige. Resultatene av vurderingen av ernæringsstatus hos dyra vurderes som normale. Mattilsynet vurderer etter denne tilsynsperioden at den dyrevelferdsmessige belastningen på dyra har vært akseptabel.

Regelverk

CWD-forskriften og CWD soneforskriften er sentrale. Det har vært høyt prioritert å implementere beskyttelsesvedtak fra EU mot Norge i vårt regelverk.

CWD-forskrift

CWD-forskriften gjelder hele Norge og gir forbud og påbud som skal hindre at CWD-smitten sprer seg til nye områder i Norge.

Endringer av CWD-forskriften i 2017 medførte at det ble etablert en grense midt i Norge for å forsøke å hindre at CWD-smitte spres fra sør til nord på grunn av flytting av levende dyr og fôr. Den som flytter levende tamrein fra et fylke til et annet må fortsatt ha en tillatelse fra Mattilsynet, men det skal ikke flyttes tamrein fra sør for grensen til nord. Beiting og forsendelse av dyr til slakt er unntatt forbudet.

Tamrein og oppdrettshjort fra områder uten skrantesjuka (CWD) skal ikke føres med fôr, inkludert lav, som er sanket inn fra områder med skrantesjuka. Tamrein og oppdrettshjort fra steder nord for den overnevnte grensen skal heller ikke føres med fôr sanket inn på steder sør for denne grensen.

Forbudet mot å legge ut fôr og slikkesteiner til ville hjortedyr er utvidet til hele landet.

Varslingsplikten er utvidet og nå også omfatter de som har oppdrag knyttet til hjortedyr, for eksempel Vegvesenet.

<https://lovdata.no/forskrift/2016-07-11-913>

CWD soneforskrift

I tillegg til CWD-forskriften, som gjelder for hele Norge, har vi soneforskriften som gjelder i og rundt Nordfjella og i Selbu (der elg med skrantesjuka ble funnet). Reglene innenfor sonene er strengere med, blant annet, forbud mot å legge ut fôr og slikkesteiner til alle dyr i utmark. Det er forbudt å flytte hjortedyr ut av sonen, og det er forbudt å flytte planter og lav til bruk som fôr ut av sonen. Skrotter av hjortevilt og rester etter nedskjæring etc., er det også forbudt å ta med ut av sonen. På nyåret 2018 sendes forslag til høring om endringer i soneforskriften til departementet. Der foreslås det å avslutte sonen rundt Selbu slik at det er én sone igjen rundt funn av klassisk skrantesjuka; Nordfjella.

<https://lovdata.no/forskrift/2017-06-12-734>

Forskrift om avliving

I høst ble det fastsatt en avlivingsforskrift. Dette er en formalisering av uttaket i Nordfjella sone 1.

<https://lovdata.no/forskrift/2017-09-15-1414>

Internasjonalt

Det er stor interesse fra resten av Europa for skrantesjuka-saken i Norge, siden vi er det eneste europeiske landet hvor skrantesjuka er påvist. Mattilsynet har ved flere anledninger orientert om skrantesjuka i møter i Brussel, svart på spørsmål og henvendelser. I tillegg er krav fra EU implementert i vårt regelverk.

Det er gjort lite kartlegging i andre europeiske land, men EU har satt opp et eget treårig kartleggingsprogram for visse medlemsland som skal tre i kraft fra 2018.

Kommunikasjon

Det har vært store kommunikasjonsutfordringer i denne saken i 2017.

De fire involverte etatene har en felles kommunikasjonsstrategi.

Sentralt i strategien er åpne folkemøter, tilrettelegging av informasjon til målgrupper og mediehåndtering.

Mattilsynet, både lokalt, regionalt og sentralt, har stilt opp med presentasjoner på møter og konferanser. Det har vært flere runder med folkemøter både på øst- og vest-siden av Nordfjella. Også internasjonalt har vi informert om skrantesjuka.

Kommunikasjonsmedarbeiderne fra de involverte etatene er organisert i en gruppe slik at informasjonen kan samkjøres og koordineres. Etatene samarbeider godt. Vesentlig og oppdatert informasjon er samlet og kan enkelt finnes på www.hjortevilt.no.

Vi har prioritert høyt å svare på spørsmål fra publikum, organisasjoner, departementer m.fl.

Det har blitt gjennomført et nettmøte på facebook i tillegg til at Mattilsynet er aktive i sentrale Facebook-grupper for å svare på spørsmål og videreformidle informasjon.

Mattilsynet har utvidet den sentrale faggruppen (forsterket linje CWD) med en tidligere ansatt i Mattilsynet som er forsterket linje sin representant og koordinator ute i felt, og gjør en stor kommunikasjonsjobb i sin kontakt med lokale representanter.

Mediedekningen er jevn og betydelig, men ikke av kritisk karakter på nasjonalt nivå. Den største motstanden finnes på lokalt nivå, og det er der hovedvekten av kommunikasjonsinnsatsen legges ned. Mattilsynet prioriterer å svare på leserinnlegg i regionale og lokale medier i området rundt Nordfjella.

Økonomi

Mattilsynet har, i samarbeid med Miljødirektoratet, satt opp budsjetter for arbeidet med kartlegging, sanering, brakklegging og reetablering.

Regionene har i stor grad bidratt med ressurser innenfor eksisterende rammer, men i noen tilfeller er folk som jobber med saken blitt erstattet med vikar.

Hva skjer i første halvdel av 2018?

Uttaket av villrein fortsetter

Saneringsplanen og reetableringsplanen følges videre.

Mattilsynet mener at det per 31.12.2017 ikke er kommet nye forhold som tilsier at saneringen skal stanses eller begrenses.

Helt i starten av 2018 planlegges detaljer for inndriving, og mannskap fra Mattilsynet, som skal hjelpe til med prøveuttak etc. under inndrivingen, skal informeres og læres opp.

Den statlige fellingen fortsetter på nyåret 2018.

Effektiviteten og resultatene vil hele veien vurderes opp mot inndrivingsprosessen som er planlagt senere. Det anses ikke som sannsynlig at inndriving vil komme i gang før tidligst februar. Det må også være en periode med tilvenning av dyrene i forkant. Det tilrettelegges for inndriving slik at den kan iverksettes på kort tid.

Det er mye forberedelser som skal til for å kunne sette i verk inndriving, og det krever store ressurser. Det må, blant annet, fjernes store mengder snø fra gjerdeanlegget som er satt opp og som skal konstrueres videre.

Det ses på muligheten av å drive statlig uttak samtidig med inndriving dersom det statlige uttaket drives i andre områder enn der hvor selve inndrivingen eller tilvenningen skjer. Dersom det er valgt ut spesifikke flokker som skal tilvennes og drives inn, så må disse få være i fred for de statlige fellingslagene.

Mattilsynet, seksjon dyrevelferd, vurderer sider rundt drektighet og uttak, inkludert inndriving, vs. tidspunkt. Det er i utgangspunktet ikke feil å avlive drektige dyr, men vi vil ha som et vilkår at høydrekte dyr, og dyr i og rundt fødsel, ikke skal jages.

Mattilsynet vil sørge for at det sperrer av nødvendig område rundt inndrivingen slik at uvedkommende ikke stresser dyrene unødvendig og tar med seg smitte ut av området.

For å være godt forberedt på stort medietrykk, har kommunikasjonsgruppa startet arbeidet med å forberede inndrivingsprosessen og de kommunikasjonsutfordringene som kan dukke opp i den forbindelsen.

Dersom det er igjen villrein etter 1.5.2018 (tidsfristen som er satt i saneringsplanen), vil uttaket fortsette til det er tomt for villrein. Det er ikke aktuelt med ordinær jakt sesong i Nordfjella sone 1 høsten 2018.

Kartlegging 2018 planlegges

Veterinærinstituttet og NINA har levert et forslag til kartlegging 2018, og Mattilsynet og Miljødirektoratet jobber videre med forslaget. Kartleggingsprogrammet må være praktisk og økonomisk gjennomførbart. Det skal tas prøver av både tamme og ville hjortedyr: Det betyr prøver fra slakterier og fra jaktede dyr. I tillegg er det stort fokus på risikodyr, dvs. selvdøde, syke og trafikkdrepte dyr.

Mattilsynet må også oppfylle kravene i, og kunne rapportere i forhold til, EU sitt kartleggingsprogram som skal gjelde for Norge og visse medlemsstater fra 2018. Kort beskrevet er EUs krav at det i løpet av 3 år skal tas 3000 prøver fra oppdrettede hjortedyr og hjortedyr i fangenskap, i tillegg til 3000 prøver fra ville hjortedyr og tamrein.

Prøveantallet for 2018 planlegges å ligge på om lag samme nivå som i 2017, minimum 25.000 prøver.

Annet

I tillegg til å følge saneringsplanen og reetableringsplanen og å planlegge og iverksette kartleggingen 2018, så er det også flere oppgaver rundt skrantesjuka:

Vi skal følge opp saltsteinsgrindene som er satt opp i Nordfjella, vi har blant annet planlagt 3 tilsyn med helikopter i vinter, og vi har sendt ut varsel om vedtak om oppsett av grunder til de som ikke har utført dette enda.

Videre skal vi revidere både CWD-forskriften og CWD soneforskrift på nyåret. Krav og regelverk fra EU skal også følges opp.

Hjorteviltbestandene rundt Nordfjella skal reduseres, og aktuelle kommuner skal få bistand fra Miljødirektoratet hvis behov.

Mattilsynet skal utarbeide en faglig beredskapsplan for skrantesjuka, inkludert en plan for hva vi skal gjøre dersom vi finner skrantesjuka hos tamrein.

Man må se nærmere på mulighetene for å opprette en biobank slik det er foreslått i saneringsplanen.

Ellers vektlegger vi utadrettet informasjon og kommunikasjon, og vi skal delta på flere konferanser og samlinger på nyåret og resten av året. Vi planlegger et 2-dagers fagseminar om skrantesjuka til høsten.

Vedlegg

Saneringsplan

https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrehelse/dyresykdommer/skrantesjuka_cwd/saneringsplan_for_uttak_av_villreinbestanden_i_nordfjella_i_sone_1.26685/binary/Saneringsplan%20for%20uttak%20av%20villreinbestanden%20i%20Nordfjella%20i%20sone%201

Saneringsplan

Reetableringsplan

https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrehelse/dyresykdommer/skrantesjuka_cwd/reetableringsplan_for_villreinbestanden_i_nordfjella_sone_1.28321/binary/Reetableringsplan%20for%20villreinbestanden%20i%20Nordfjella%20Sone%201

Reetableringsplan